

# Seksueel grensoverschrijdend gedrag, niet in mijn sportomgeving?

## Sport, een spel met grenzen

Lore Vandevivere  
Arne Aerts  
Internationaal Centrum Ethiek in de Sport  
lore.vandevivere@ethicsandsport.be

17% van de volwassenen vandaag hadden in hun kindertijd en jeugd minstens één ervaring met seksueel grensoverschrijdend gedrag (SGG) in een sportomgeving. Het risico is dus reëel dat ook jij vroeg of laat wordt geconfronteerd met signalen of vermoedens van ongepast gedrag in de gemeentelijke sportaccommodaties of in het zwembad. Wie er pas bij stilstaat wanneer er een concreet probleem is, zal misschien niet op de juiste manier reageren. Maar nog belangrijker is om na te gaan hoe je het kan voorkomen. De sportsector ontwikkelde drie instrumenten waarmee je een kwaliteits-, preventie- en reactief beleid kan opmaken omtrent lichamelijke en seksuele integriteit in de sport.

In 2014 werd er in het kader van de overheidsopdracht Ethisch Verantwoord Sporten door de Universiteit Antwerpen een groot-schalig onderzoek uitgevoerd bij 2.044 Vlaamse volwassenen tussen 18 en 50 jaar. Uit de resultaten bleek dat 17% van hen op z'n minst één ervaring rapporteerde van seksueel grensoverschrijdend gedrag (SGG) in een sportomgeving voor de leeftijd van 18 jaar. De meest gerapporteerde ervaringen zijn dat men nagefloten of nageroepen werd, er over de sporter seksistische grappen of seksueel getinte opmerkingen gemaakt werden, en dat de sporter ongewenst aangeraakt of betast werd. Wanneer we kijken naar de ernst van de meegemaakte ervaringen zien we dat 2% van de respondenten enkel mild

SGG ervaarde, 8% matig SGG en 7% slachtoffer werd van ernstig SGG.

Het grootschalige Vlaamse onderzoek van de Universiteit Antwerpen leert ons verder ook nog dat plegers van SGG in een sportomgeving zeker niet enkel begeleider zijn. Medesporters (dus leeftijdsgenoten), andere volwassenen in de club en zelfs supporters of publiek worden vaker aangeduid als pleger van het SGG. Verder werd ook nogmaals bevestigd dat jonge sporters die op (inter)nationaal niveau sporten meer ervaring hebben met SGG en dat holebi's meer SGG rapporteren.

Wat we duidelijk terugvinden in elk onderzoek is dat seksueel grensoverschrijdend gedrag voorkomt in



alle sporten en op elk niveau, en dat er zowel vrouwelijke als mannelijke slachtoffers en plegers zijn. Toch denken veel sportorganisaties dat seksueel grensoverschrijdend gedrag in hun omgeving niet voorkomt. Het taboe om te spreken over seksualiteit en ongewenst seksueel gedrag in de sport blijft, waardoor dat gedrag waarschijnlijk in stand wordt gehouden.

### Risicofactoren voor de sport

De sport kent enkele typische kenmerken die aanleiding kunnen geven tot het ontstaan en voortduren van (seksueel) grensoverschrijdend gedrag. De macht van een coach of autoriteitsfiguur over zijn sporter



**Het zijn vaak leeftijdsgenoten die grensoverschrijdend gedrag stellen. Wees dus attent op sociale machtsverschillen en groepsdruk tussen jongeren onderling**

is groot. De coach heeft vanuit zijn positie macht, status en aanzien in de sportclub. Dat machtsverschil zorgt voor onbalans in de relatie, wat dan weer een risico op misbruik meebrengt. De coach heeft immers de mogelijkheid om diverse facetten van het leven van een sporter te beïnvloeden.

Naast het machtsverschil zijn er nog andere specifieke eigenschappen van de sport die het risico op (seksueel) grensoverschrijdend gedrag kunnen vergroten. Sport is per definitie een lichamelijke aangelegenheid. In tegenstelling tot het onderwijs of het bedrijfsleven, moet een sportbegeleider de sporter wel eens aanraken om een bepaalde techniek aan te leren of om veiligheid te garanderen. In die - op zich normale - cultuur van lichamelijke aangelegenheid kan een sporter niet altijd uitmaken wat aanvaardbaar gedrag is.

Jonge topsporters die uren per dag ambitieus bezig zijn met hun sport, vormen een kwetsbare groep. We mogen ook het belang van sportief succes niet onderschatten. Soms is de prestatiedruk bij sporters zo groot dat alles moet wijken. Het ondergaan van seksuele intimidatie kan op die manier een aanvaardbare opoffering lijken voor de sporter, als die zich blindstaart op het prestige van sportief succes.

De risicofactoren die met de sporter zelf te maken hebben, zijn in hoge mate gelijk aan die in andere sociale contexten. Slachtoffers van seksueel misbruik worden of werden als kind vaak emotioneel verwaarloosd en zijn daardoor kwetsbaarder. Ook eerdere ervaringen met seksueel misbruik, bijvoorbeeld binnen het gezin, zijn een risicofactor, net als gebrek aan kennis over seksualiteit en seksueel misbruik.

Toch zijn er typische risicofactoren die sport extra kwetsbaar maken, zoals hierboven kort werd toegelicht. Ondanks dat verhoogde risico hebben sportorganisaties vaak geen formeel beleid voor de indienstneming van vrijwilligers. Daardoor zijn sportclubs, die steeds nood hebben aan goedkoop of gratis personeel, aantrekkelijk voor mogelijke plegers.

Toch zijn het lang niet alleen (manelijke) sportbegeleiders die onaanvaardbaar seksueel gedrag stellen ten aanzien van jonge sporters. Uit onderzoek blijkt dat het vaak leeftijdsgenoten zijn die het grensoverschrijdend gedrag stellen. Wees er dus attent op dat er grensoverschrijdend of experimenteel gedrag vooral



### Wat voorafging ...

**PARLEMENTAIRE ZITTING** // Op 31 maart 2011 werd een parlementaire zitting gehouden omtrent 'De behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie'. Daar werd benadrukt dat seksueel misbruik plaatsvindt in alle sporttakken en op alle niveaus en dat daders vaak personen zijn met een zekere machtspositie of autoriteit.

**VLAAMSE SPORTRAAD** // Op 21 juli 2011 formuleerde de Vlaamse sportraad enkele adviezen in verband met de aanpak van de sportwereld omtrent seksueel grensoverschrijdend gedrag. Die adviezen zijn momenteel volop in uitvoering.

**ENGAGEMENTSVERKLARING** // Op 29 februari 2012 ondertekende Vlaams minister van Sport Philippe Muyters samen met de sportsector een engagementsverklaring ter bescherming van de seksuele integriteit van de minderjarige. De partners uit de sportsector zijn VSF, ISB, SVS, het BOIC, het Departement CJSM en Bloso.

tussen jongeren onderling plaatsvindt. In dat geval is er geen hiërarchische relatie tussen pleger en slachtoffer, al kan er natuurlijk wel sprake kan zijn van sociale machtsverschillen en groepsdruk.

### Aan de slag met 3 instrumenten

De sportsector werkte intensief samen met experts van Sensoa en Child Focus om meer begeleiding te kunnen aanbieden omtrent lichamelijke en seksuele integriteit. Het resultaat zijn drie instrumenten.

#### RAAMWERK LICHAAMELIJKE EN SEKSUELE INTEGRITEIT EN BELEID IN DE SPORT

// Deze bundel geeft aan wat nodig en mogelijk is om de seksuele integriteit van de minderjarige sporter optimaal te beschermen. Het is een kader waarmee sportorganisaties op diverse niveaus - koepelorganisaties, federaties, sportdiensten, sportclubs ... - een beleid kunnen ontwikkelen of een bestaand beleid kunnen aanpassen. Het raamwerk bevat een modelvisie, allerlei instrumenten en achtergrondinformatie. Je kan het raadplegen via de ISB-Kennisbank op [www.isbkennisbank.be](http://www.isbkennisbank.be).

### LICHAMELIJKE EN SEKSUELE INTEGRITEIT: HANDLEIDING VOOR SPORTCLUBS //

Dit is een versie van het raamwerk voor (kleinere) sportverenigingen en bevat bondige informatie waarmee clubs direct aan de slag kunnen. De handleiding bevat een opsomming van zes elementen:

1. Elke club met jeugdleden zou minstens de Wegwijzer moeten kennen en verspreiden onder de bestuurders en begeleiders.
2. Elke club zou de Panathlon-verklaring ondertekend moeten hebben. Zo leg je alvast de basis voor een veiliger sportomgeving. Een andere onmisbare actie is dat je als club een gedragscode opstelt (of uitbreidt) met concrete regels over de bescherming van de lichamelijke en seksuele integriteit. Voorkomen is altijd beter dan genezen.
3. Clubs die iets meer willen doen, raden we aan om zich vertrouwd te maken met het Vlaggensysteem (zie verder).
4. Het is ook zeer aanbevelenswaardig om binnen de club iemand te benoemen tot aanspreekpunt integriteit (API) (eventueel in combinatie met pestgedrag of discriminatie).
5. Het reactieplan is een stappenplan dat je kan toepassen bij een vermoeden, onthulling of vaststelling

van seksueel grensoverschrijdend gedrag.

6. Clubs die het grondig willen aanpakken, verankeren hun beleid in een op maat gesneden actieplan voor de bescherming van de lichamelijke en seksuele integriteit van jonge sporters.

Ook deze publicatie kan je raadplegen via de ISB-Kennisbank.

### VLAGGENSYSTEEM 'SPORT, EEN SPEL MET GRENZEN' //

Dit is een instrument voor bestuurders van een sportorganisatie, sportbegeleiders en sporters om bewust te leren omgaan met lichamenlijk of seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport. Aan de hand van zes criteria leer je lichamenlijk of seksueel grensoverschrijdend gedrag correct inschatten. Zo kan je een situatie beoordelen met een groene, gele, rode of zwarte vlag. Die kleur geeft ook aan hoe je gepast kan reageren. 'Sport, een spel met grenzen' bestaat uit twee delen. In de handleiding wordt de theorie van het vlaggensysteem uitgelegd en krijg je nuttige achtergrondinformatie over lichamenlijk en seksueel grensoverschrijdend gedrag in een sportcontext. Verder bestaat het pakket uit 30 steekkaarten met tekeningen en uitleg over situaties die zich kunnen voordoen. Door hiermee aan de slag te gaan, leer je hoe je de



theorie kan toepassen wanneer je zelf geconfronteerd wordt met een lichamelijk of seksueel grensoverschrijdende situatie. Bovendien ontdek je ook tal van nuttige tips, acties en inzichten die van toepassing kunnen zijn in jouw sportorganisatie. Je kan het pakket gratis bestellen via [www.ethicsandsport.com](http://www.ethicsandsport.com) > Sport met grenzen.

### 6 criteria voor grensoverschrijdend gedrag

Om situaties goed in te schatten, zijn de volgende zes criteria belangrijk.

**TOESTEMMING** // Een lichamelijke of seksueel getinte situatie is alleen oké als alle betrokkenen akkoord gaan en er zich goed bij voelen. Wie betrokken is, begrijpt wat er gebeurt en wat de gevolgen kunnen zijn. Toch is het niet zo dat indien iemand zich niet verzet tegen een bepaalde situatie, dat hij of zij sowieso akkoord gaat of toestemming geeft. Een trainer kan bijvoorbeeld beter uitleggen wat hij/zij zal doen en vragen of het goed is alvorens met een bepaalde beweging te helpen.

**VRIJWILLIGHEID** // Dit criterium hangt nauw samen met 'toestemming'. Er mag nooit sprake zijn van dreiging, chantage, groepsdruk of

geweld. Een trainer mag bijvoorbeeld zijn/haar sporters niet dwingen om naakt te douchen na een training.

## Aan de hand van 6 criteria kan je lichamelijk of seksueel grensoverschrijdend gedrag correct inschatten en gepast reageren

**GELIJKWAARDIGHEID** // De betrokken personen zijn gelijkwaardig in leeftijd, ontwikkeling, kennis, intelligentie en macht. Een relatie tussen een 14-jarige sporter en een 19-jarige trainer kan bijvoorbeeld niet door de beugel.

**ONTWIKKELING** // Bij elke levensfase hoort een andere seksuele ontwikkelingsfase. Als een 5-jarige in zijn blootje een showtje geeft in de kleedkamer waar ook meisjes bij zijn, is dat een groot verschil met wanneer iemand van 16 jaar dit zou doen.

**CONTEXT** // Seksueel gedrag wordt anders ervaren naargelang de omge-



SITUATIE 14

Een trainster komt zonder aankondiging de kleedkamer van de jongens binnen.



De training voor de 16-jarigen begint om zes uur. Na een kwartier ontbreken er nog drie jongens. De trainster stapt behoorlijk geïrriteerd en zonder kloppen de kleedkamer binnen.

**SITUATIE**

**14**

ving en de omstandigheden. Het is ontwikkelingsadequaat als een 17-jarig koppel seks heeft, maar dit zou niet passen op bijvoorbeeld een sportkamp of sportstage.

**ZELFRESPECT** // Seksueel getinte situaties gaan niet samen met zich beschaamd voelen, zichzelf vernederen of zichzelf in gevaar brengen. Hier hoort bijvoorbeeld veilig vrijen bij, zich goed voelen bij de situatie ... Als trainer kan je zeker een (pedagogische) rol hebben in het beschermen van het zelfrespect van jongeren.

Naargelang er bepaalde criteria overschreden worden, krijgt de situatie een vlag in het groen, geel, rood of zwart. Bij elke kleur van vlag hoort een gepaste reactie als sporter, trainer en/of bestuurslid. Een groene vlag is aanvaardbaar seksueel gedrag, een gele vlag staat voor licht grensoverschrijdend seksueel gedrag, rood voor een ernstig overschrijdende situatie en zwart voor zwaar grensoverschrijdend gedrag.

### Waar kan je terecht bij een incident?

Contacteer de hulplijn 'misbruik, geweld en kindermishandeling' voor informatie, advies en om naar de juiste instantie doorverwezen te

**ELK VERMOEDEN VAN GEWELD TELT**  
**BEL 1712** ELKE WERKDAG  
 VAN 9 TOT 17 UUR  
 DISCREET & GRATIS

worden. De hulplijn is er voor elke burger (kind, jongere, volwassene) en is via het gratis telefoonnummer 1712 te bereiken. Gespecialiseerde hulpverleners luisteren, geven informatie, trachten risico's in te schatten, adviseren over volgende stappen en geven aan waar de beller verder terecht kan, indien nodig. Je kan een probleem of vraag ook mailen. Surf voor meer info naar [www.1712.be](http://www.1712.be). //

### Gratis deurhangers voor je sportaccommodatie

Op [www.sportmetgrenzen.be](http://www.sportmetgrenzen.be) vind je meer informatie over dit thema. Je kan er als sportdienst deurhangers bestellen om het bewustzijn in jouw sportaccommodatie te vergroten.

### Vorming voor clubs en lesgevers

In het najaar van 2014 zijn nog enkele vormingen 'sport met grenzen' gepland via het VTS+aanbod: op 6, 15 en 18 november. Meer info vind je via [www.bloso.be](http://www.bloso.be) > VTS+.

Via Dynamo Project kan je een vorming aanvragen voor clubs in je eigen gemeente. De vorming duurt 3 uur en is een mix van theoretische kennis rond het thema, tips voor het beleid en concrete cases vanuit de praktijk. Meer info op [www.dynamoproject.be](http://www.dynamoproject.be).

### Vorming voor sportdiensten

Via ISB kan je een vorming aanvragen voor (de medewerkers van) je sportdienst. Hoe maak je een kwaliteits-, preventie- en reactief beleid op omtrent lichamelijke en seksuele integriteit in je sportaanbod of -accommodatie? Meer info via [lien.vanbelle@isbvzw.be](mailto:lien.vanbelle@isbvzw.be) of tel: 03/780.91.07.



Meer lezen over dit onderwerp?  
 Zoek in de ISB-Kennisbank met de trefwoorden  
 ETHIEK